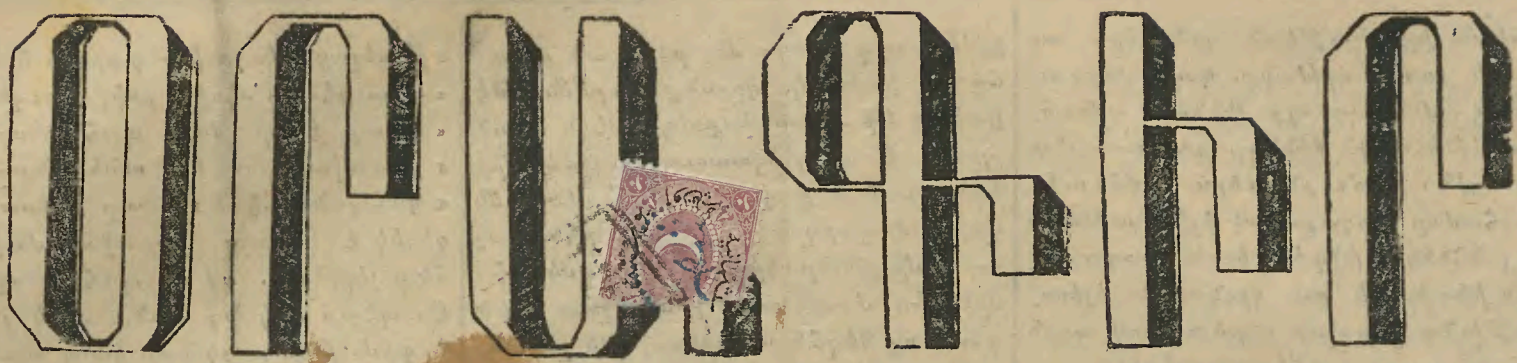

20 փրՅ

Կ Պ Օ Լ Ս Ո Յ

20 փրՅ

Զ. ՏԱՐԻ 6 ԲԷՃԷՊ 1292 ԽՆՏՐԱԼԷՉ 95 ՇԱՐԱԹ 26 ՅՈՒԼԻՍ 1875 Ն. Տ. ՕԳՈՍՏՈՍ 7 ԹԻՒ 1594

ԱԶԳԱՅԻՆ

ԽՐԻՄԵԱՆԻ ՎԵՐՋԻՆ ԱՆԿՈՒՄԸ

Աշխարհ գիտէ թէ Խրիմեան երբ պատրիարքութենէ ինկաւ՝ սկսաւ մէկ քանի գրիչ վարձելով դեռ նոր ընտրուած ներսէս Ս. Պատրիարքին դէմ յարձակիլ։ Ասոր դէմ ներսէս Սրբազան ակն ընդ ականի ակզմամբ վարուելու տեղ՝ զայն հրապարակաւ գովարանելէն զատ քանիցս թագրիներ գրեց անոր ամսական մը կապելու Բ. Դռնէն։ Խրիմեան տեսնելով իր միակ սիրած փայլուն ոսկիներու այդ յոյսը՝ հրամայեց իրմէ վարձեալ գրիչներուն որ յարձակումին դադարեցնեն, և իւրօք ալ դադարեցան։ Բայց ինչ օգուտ որ այդ ակնկալած ամսական թոշակն չը յաջողեցաւ, և հետեւաբար ա՛հ մը քաշեց իր սրտին մէջ թէ ի՞նչու խաբուած գտնուեցաւ իր այդ յոյսին մէջ, ի՞նչպէս խաբուած գտնուեցաւ իր առ Բ. Դռնէն ուղղեալ հրաժարականը կըրօնական ժողովին զոկելուն մէջ, որմէ բնաւ չէր յուսար թէ ուղղակի Բ. Դռնէն պիտի զրկէր, այլ կը յուսար որ իրեն կը վերադարձնէ ըսելով թէ՛ Ընդհ. ժողովոյ դիւանին և այլոց չընդունած հրաժարագիրն ինքն ալ չկրնար ընդունիլ, և եթէ անգամ մը կրօն. ժողովըն այս առարկութեամբ այդ հրաժարականը ետ զրկէր՝ այն ատեն Խրիմեան պիտի սկսէր ըսել, ա՛հ, ես միշտ պատրաստ եմ հրաժարելու, բայց ընդունող չկայ, եթէ ուղղակի Բ. Դռնէն զրկեմ, մասնութիւն է պիտի ըսէք, ուրեմն ի՞նչ ընեմ, և այլ ասոնց նման խօսքերով առանց բնաւ ժողով մ'ու նենալու իր վրայ հսկող՝ ամբօխին զօրութեամբ ցկեանս Պատրիարքական գահէն վար չպիտի իջնեմ՝ ձեռքը միշտ Ազգ. Ստուկին մէջ երկնցնելով։

Սակայն Խրիմեան երկրորդ յոյս մը յղացաւ, այն է՝ վերջնաբերութիւն, և այս ուրիշ կերպով չէր կրնար ըլլալ՝ այլ բարոյապէս արդարանալով։

Այս յուսով հրամայեց իր արքան եակներուն դատ բանալ Պօղոս վարդապետի դէմ, որու առանց դատաստանի աքսորն իւր պատրիարքութենէ ինալուն առաջին պատճառներէն մէկն էր։

Ասոնք ալ հնազանդելով դատ բացին Պօղոս վարդապետի դէմ զայն վանէն բերել տալով, վնասն հատուցանելու երաշխաւոր ցուցին, փաստաբան կարգեցին և սկսան դատ վարել՝ ամենէն թեթեւ ամբաստանութիւննին ըլլալով Ժաւր Ժեժէյ ու Դեռոյ։

Պօղոս վարդապետ Պօլիս եկաւ, դատաստանի ներկայացաւ ամեն անգամ որ հրաւիրուեցաւ, հակառակ իւր դատախազաց միշտ փախուտ տալուն և վերջապէս դատը վաստկեցաւ, այսինքն Խրիմեան վերջինն ըլլալու պայմանաւ Պատրիարքական վերջնաբերութեան ալ ինկաւ։ Բարեմն ի՞նչ ընէ Խրիմեան, և ի՞նչպէս արդարանայ դատաստանաւ արդարացեալ մարդ մը առանց դատաստանի աքսորած ըլլալու պատասխանատուութենէն, ի՞նչպէս արդարանայ 10-20 տարի շարունակ այս դատաստանաւ արդարացեալ մարդը հրապարակաւ հալածած ըլլալու աններելի ոճիրէն։ — Խրիմեան շուտաւ և ինչ ընել պէտք ըլլալը որոշելու անկարող՝ այսինքն փոխանակ մեղայ գոչելով ընդհանուր ազգին ներողութեանը դիմելու, կորոշէ դարձեալ Ս. Պատրիարքին վրայ յարձակիլ։ Այս անգամ յաւելցնելով նաև Մաքսուտեան վսեմ Սիմօն պէյն ալ գոնէ այդ արդարացուցման վճարն բարոյական զօրութիւնը կոտորելու նպատակաւ։ Հետեւաբար կերթայ կաղաչէ ու կը պաղատի անոր որու համար որ իր պատրիարքութեան օրով քանիցս կրկնած էր թէ առկուլութեան մէջ մեծ ազդեցութիւն ունի այն։ Եւ կ'սկսի ասոր բերնով իր օրհասական ճիգը թափել այսինքն Ս. Պատրիարքը և վսեմ Սիմօն պէյն տէրութեան իբրեքաղաքային իրաւանց բռնաբարիչ մատուել, օրպէս թէ տէրութեան

վերաբերեալ ոճրագործութեանց դատեր տեսնելու յանդգնած ըլլան ասոնք։

Որչա՛փ խեղճ ու տկար միջոց, որչա՛փ խեղճ ու ողորմելի գլխու արգիւնք և որչա՛փ սարսափելի տկարութիւն և տգիտութիւն։

Տղայ մա՛րդ, ոչ թէ այսօրու ընէ, այլ Զեթի՛ն օրէն՝ ի վեր ազգին շնորհուած անբռնաբարելի արտօնութիւնն է իր եկեղեցականները դատել ու պատժել ինչ, կը կարծես որ այս արտօնութիւնը ի դործ դնելը տէրութեան քաղաքային իրաւանց բռնաբարութիւնն է, կը կարծես թէ այսպիսի մատնութիւն մը ընել կարծելովդ տէրութենէն շնորհ մը կը գտնես, մի խաբուիր բնաւ, զի տէրութիւնը կը խնայ վրագ և կըսէ ինքնիրենս—այսքան տգէտ մատնիչ ալ կ'ըլլա՛յ եղբր աշխարհիս վրայ։

Եկեղեցական մը թէ՛ տղայ լլկէ, թէ՛ կոյս պղծէ, թէ՛ բան գողնայ և թէ մարդ սպաննէ՝ Պատրիարքաանը իր կրօնական հեղինակութեամբ զայն դատելու և կրօնապէս պատժելու իրաւունքն ունի և իւր այս իրաւունքը այն ատեն կը դադրի՝ երբ ոճրագործն եկեղեցական ըլլալէ կը դադրի։

Կրնա՞ս ուրանալ Պատրիարքաանի այս անբռնաբարելի կրօնական հեղինակութիւնը, կրնա՞ս ուրանալ և զայս կրօնական հեղինակութիւն՝ դու Խրիմեան սրբազան, եթէ կրնաս՝ յառաջ անցիր, ա՛ռ գրիչդ ձեռք և ուղղակի խօսէ այս խնդրոյն վրայ, փոխանակ զայլ քեզ բերան ընելու։ Դու, Խրիմեան սրբազան, երբ Ամբոսիոս վարդապետին եղբայրը քու ատենդ դատ բացաւ իր եղբօրը դէմ՝ քաղաքական յանցանքի մը համար՝ ինչո՞ւ ատեն բացիր ու քննեցիր, և մինչև որ դատախազը քաղաքային իշխանութեան չը դիմեց՝ դու զ'Ամբոսիոս վրդպտ. քաղաքական իշխանութեան չը յանձնեցիր։ Եւ եթէ դու այդպէս ըրիր և ուրիշ կերպ չէիր կրնար ընել՝ ինչո՞ւ հրմայ ուրիշ բերնով կը պահանջես որ Ս. Պատրիարքը զՊօղոս վրդպտ. քաղա-

քական իշխանութեան յանձնէր. ալ աւելի յաւաք երթանք. Պողոս վարդապետի ամբաստանողք միւսին ամբաստանութիւններն էին՝ որ քու ատենդ հանեցին, ինչու քննուելու և վճռուելու համար քաղաքական իշխանութեան չը յանձնեցիր խնդիրը իբրև քաղաքական խնդիր և քու կրօնական իշխանութիւնդ չարաչար գործածելով զայն առանց դատաստանի աքսորեցիր:

Սակայն արդեօք կրնայիր իբրև քաղաքական ամբաստանութիւն առանց քրննելու և ստուգելու քաղաքան իշխանութեան յանձնել ուղղակի. ահաւասիկ կայսերական Պատրիարքական Պետիւնը բացարձակ պատասխան կուտայ ասոր:

Եթէ առաջնորդներուն և եպիսկոպոսներուն մասին, կրնէ կայսերական Պետիւնը, հրաժարեցուցման կամ աքսորանաց և կամ ամբաստանուելու թեան գիր գայ թէ Բաշաներէն, թէ Գառններէն թէ Նայիպներէն մինչև որ Երեւան Պատրիարքէն չարագոյնէ, հաւատ չընծայուի:

Արդ կրնա՞ք ուրանալ և ոչնչացնել կայսերական Պետիւնը՝ որ եկեղեցականաց մինչև անգամ աքսորի արժանի ոճիրներու քննութեանը և ստուգութեանը իրաւունք կուտայ պատրիարքական իշխանութեան մինչև իսկ դատախազը ոչ միայն պարզ անհատ մը, այլ տէրութեան պաշտօնատար բաշա մը, գատը մը կամ նայիպ մը եղած ըլլալ:

Վերջապէս երբ այսպէս ակնյայտի կը տեսնուի թէ Պատրիարքարանը իր իրաւասութեան սահմանն անցած չէ, ձեր ելնել մատնչութեան գեր կատարելով թէ՛ Պատրիարքարանը տէրութեան իրաւունքը բռնաբարելու յանգրգնած է՝ ինքզինքնիդ ժողովելի քննել զատ ուրիշ նշանակութիւն չունի և չկրնար ունենալ, հետեւաբար չնորհաւորելով խրիմեանի այս բարոյական վերջին անկումն, որ ըստ օրէ կապանք տննել թէ ինչ ալլանգակ օրհասական գտնումներով պիտի յարձակի Սմեա. Ներսէս Ս. Հօր, Վսեմ. Սիմօն պէյի և ուրիշ ժողովականաց վրայ, որոց ականջին պէտք չէ մինչև անգամ մըջիւնի բզզանքի չափ ազդեցութիւն ընէ՝ ատոնց ամենէն կատարելի յարձակումներն. ո՞ր մնաց որ ատոնք բանի մը տեղ զննելով ելնեն ատոնց բերանն եզոզ թերթն ալ դադարեցնելու ձեռնարկեն, որն որ եթէ ընեն՝ իրենց տկարութիւնը յայտնած պիտի ըլլան, մինչդեռ ընդհակառակն իրենց հակառակ կողմը իւր անչափ տկարութենէն մինչև իսկ իւր բանավարութիւնը կորսնցուցած է:

Կը գրեն թէ Օտեան էֆ. ի Սամաթիոյ երեսփոխանութենէն հրաժարական տարուն պատճառը՝ Զրափիւլեան Գասպար էֆ. ի միւսին ընտրութեան մէջ իրեն հաւատար քուէ վաստկելով երեսփոխան ընտրուած ըլլալն է եղեր:

Եթէ ստոյգ է այս մէջ բերուած պատճառը՝ իրաւամբ կրննք ուրեմն թէ Օտեան էֆ. շատ փոքրօղի մէկն եղած ըլլալու է՝ որ իր պատուաւորութեամբը ճանչցուած և իր ընտրողաց համարումն վայելած պարզ և պարկեշտ արհեստաւորի մը ընկերակցութիւնը կը մերժէ, մինչդեռ ժամանակին իրմէ շատ մեծ գտնուող Պեղճեան ամիրայ՝ մի՛չև անգամ ձկնորսներու ընկերակցութիւնը չէր մերժեր ժամանակին Ընդհ. Ժողովոց մէջ:

Միթէ Օտեան էֆ. կրնայ մարդկային ընկերական հաւասարութիւնը մերժել. եթէ քիչ շատ տեսնուած ենք Ն. Վսեմութեան հետ, իւր վրայ այդպիսի բնասորութիւն մը տեսած չունինք. ուստի շատ հաւանական է որ՝ այդ լրոյն հիշմանը զՕտեան էֆ. մարդկային ընկերական հաւասարութեան բարձր ցուցնելով՝ զայն մարդկային ընկերական հաւասարութենէ վար իջեցնել և ստորնացնել ուզած ըլլայ:

ԹԱՂԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

Ե Ի

Ռուսիոյն էֆ. ի Ատենախօսութիւնը

(Շար. տես թիւ 1593)

Ռուսիոյն էֆ. — «Թաղային ժողովոց մասին կարծիքս համառօտեմ և բնութիւն փափաղեան էֆէնտին կը շարունակէ. ամեն խորհող անձանց յայտնի կ'երևի թէ փոքրամիւ բնակիչ և ունեցող զիւզօրէից և նոյն իսկ առաջնորդանիստ քաղաքաց մէջ անձործադրելի է թաղային ժողովոյ գործութիւնը. ինչ օրէնք որ ամենուն և չը վերաբերի, այն՝ Սահմանադրութեան մէջ աւել չունի և չը կրնար օւնենալ »:

Ըսել է թէ փոքրամիւ բնակիչ ունեցող գիւղեր կամ քաղաքներ կան եղեր, որոց մէջ մեր առաջարկած դրութիւնը չը կրնար գործադրուիլ. բայց ես կ'ըսեմ. թող գան ինծի հետ և ցուցնեմ թէ օրքան բազմամիւ բնակիչ ունեցող գիւղեր կան, որ թաղ. խորհուրդ ունին և կը գործեն. իսկ թաղային ժողով չ'ունին. այս մեծամիւ բնակչօք գիւղերն հարկաւ շատ աւելին են 8 կամ 10 տնւոր գիւղերէն, որոց մէջ թաղ. խորհուրդ գտնուելու ալ հարկ չը կայ. համարենք թէ ագարակ մ'ունինք, յորում 3—4 տուն և եկեղեցի մը կայ. միթէ հարկ է որ անպատճառ թաղ. խորհուրդ ունենայ, քանի որ այն եկեղեցին քահանայ մը ունի, բուսական է, նա ամեն բան կը կատարէ. ասկէ չը հետեւի թէ ուր որ թաղ. խորհուրդ կայ, հոն թաղային ժողով չ'ըլլար: Գարձեալ, կ'ըսէ, օրէնքը վերաքննելու և փոխելու առնուիս աւելի ևս զգուշաւոր պէտք է ըլլանք, որպէս զի ժողովրդեան

ընտելացումը չը խանգարուի և նորէն «այբուբէնի չ'ակօհ. ըսել. կ'ուզեմ թէ պէտք է որ մեք պահպանողական և յառաջադիմութիւն ունենանք...»:

«Պահպանողական» բառը խիստ գեղեցիկ է, բայց յառաջադիմութեան հետ չերթար. ով որ պահպանողական է, պէտք է կանգ առնու, իսկ յառաջադիմութիւնը չկրնար կանգ առնուլ:

Փափաղեան Ս. էֆ. — Տաճկաստանի հպատակ ժողովրդեան մը օրէնքը ընտրութեան մասին միայն:

Ռուսիոյն էֆ. — Վերջապէս կը հասնիմ փափաղեան էֆ. ի դիտողութեանց սա՛ կետին, ուր կ'ըսէ. «Ս. յս պատճառաւ ես արժան կը դատեմ փոխանակ Սահմանադրութեան մէջ անկատարութեան առնելու, թաղային և կանոնադրութեան մէջ նկատողութեան առնելու այս խնդիրը, կանոնադրելով՝ եթէ ժողովս առժամ դաւտէ, որ վարչութիւնը հարկ եղած ատեն ընտրողները հրաւիրէ և անոնց կարծիքն առնու թաղային և խնդրոյ մը վրայ. կամ եթէ բազմա մամբիւ են ընտրողք, ատոնցմէ ընտրեալ ծերակոյտ մը կամ պատգամաւորութիւն մը կամ թաղային ժողով մը յատկացնէ, ինչ անունով որ կուզուի, որով ըստ այնմ փորձառութիւն և կ'ունենայ ապագային մէջ »:

Ըսել է թէ ինք ալ հարկ կը համարի նկատողութեան առնուլ այս խնդիրը և վարչութեան կը յանձնէ հրաւիրել թաղին ընտրողները և անոնց կարծիքը հարցնել. ահա հոս կ'ուզէի տեսնել զինքը, կ'երևի թէ փրկութեան ճիւղ մը կը փնտռէ նախ ճշդակցաւ անունով, յետոյ պապականորոնքիւն անունով, և վերջապէս կուգայ կը փակչի փրկութեան ճիւղին՝ որ է թաղային ժողովը...:

Փափաղեան Ս. էֆ. — Ռուսիոյ տարբերեցաւ. երկրորդ ընթերցման կ'պահեմ իմ պատասխաններս:

Չայներ. — Մանրամանութեան մի՛ մտնէք:

Ռուսիոյն էֆ. — (Շարունակելով) Վերջապէս՝ երեսփոխանաց բաշխման և ընտրութեան եղանակի խնդրոյն գալով, կ'ըսէ թէ Պօլիս փոխանակ 3 շրջանակի բաժնելու, ժողովը թէ որ կուզէ մէկ շրջանակի թող վերածէ: Ուստի այս շրջանակի խնդրոյն մէջ ալ մեզի հետ համամիտ է:

Կէտ մը մնաց՝ որուն վրայ ալ պէտք է խօսիմ: Ընտրութեան պատուանդանին վրայ խօսելով կ'ըսէ. «Սահմանադրութիւնն ընտրողաց թուոյն վրայ այդ և պատուանդանը դրած է արդէն, և 12 տարի առաջ, նոյն իսկ Ստեփան և պետ փաշային ձեռքօք՝ որ Սահմանադրութեան առաջին գործադիր բաժնէն և նախորդին ատենապետն էր, 3,000 ի մօտ ընտրողաց վրայ բաշխուեցան 80 և երեսփոխանք, և կը յիշեմ թէ 45 և ընտրողի 1 երեսփոխան վիճակելով:

ՆԵՐՔԻՆ

«Թող մը քանի 45 ընտրող ունէր, և այնչափ երեսփոխան տալ վիճակեցաւ և անոր, և ընդհակառակն 45էն նուազ և ընտրող ունեցողներն ալ միացան. օ. և ընտրակի համար 25 ընտրող ունեցողին և հետ 15 կամ 18 ունեցողը միանալով և մէկ երեսփոխան տուաւ: Ճիշդ մեր ուղածն ալ այդ է. փոխանակ 45ի վրայ բաժնելու, բոլոր Պոլիս 3 կամ 1 չըջանակի վերածելով՝ քուէարկութիւնն ընելու է. այն ատեն՝ եթէ ընդամենը 4 հազար ընտրող կայ, 2 հազար քուէով կուգայ երեսփոխան մը և չէ թէ 45 քուէով:

Արդ, ինչպէս կը տեսնուի, բոլոր այս ըստեմաններէն, մեր ըրած առաջարկութիւնները փոխանակ հերքուելու կը հաստատուին նոյն իսկ դէմ խօսողաց բերնով: Ուստի եղբայրացեալով կ'ըսեմ թէ Ժողովը մինչև ցարդ վիճարանութիւնէն լուսաբանուած ըլլալով, հարկ է այսօր ընդհանրութեան վրայ վիճարանութիւնը գտնել և յօդուածոց քննութեանը մտնել նախաձեռնութեան գիւտնի տեղեկագրէն սկսելով: Այլ ուրիշ ըսելիք չունիմ և կ'առաջարկեմ որ քուէարկութիւնն ըլլայ:

... Խմբագիր

Վաղը կիրակէ որ է յուլիս 27 յիսկիւտար Ս. Խաչ կիրակնօրեայ վարժարանին մէջ ըստ սովորականին պիտի շարունակուի, այսինքն ժամը 4-6 հայ. թու. գաղղ. անգղ. տաճ. դասախօսութիւն պիտի լինի, և 6-8 ատեն նախօրեայ պիտի ընէ Գեր. Տ. Մատթէոս վարդապետ իշխրեան Ս. Հայ. ըր, ապա դարձեալ խօսարանի պիտի վերածուի: Արդ. Մեծ. Խմբագիր, կը խնդրեմ բարեհաճիք հրատարակել պատուական լրագրոյդ վաղուան թերթովն, որպէս զի թէ՛ դասախօսութեան և թէ՛ ունեցողութեան փափաքողք ներկայ գտնուին. խօսարանին խօսքերը կարգաւ պիտի տրուին:

26 Յուլիս 1875 Մնամ Չերգ.
Անձնուէր և անկեղծ բարեկամ
Քրիստոսոստը Ղաղարոսեան

ՀԵՌԱԳՐԱԼՈՒՐ

ԱՌՏՏՐԱՎ-ՀՈՒՆԳԱՐԻԱ

Վիեննա և օգոստ.

Կայսրը թիկնապահի մ'ուղեկցուլ թեամբ այսօր քառորդ ժամու չափ այցելութիւն մը տուաւ Սերվիոյ Միլան իշխանին:

Նայէ Յուլիէ Բրէսէ թերթը կ'ըսէ թէ աւստրիական կառավարութիւնն անշուշտ իմաց տուած ըլլալու է Միլան իշխանին թէ Աւստրիա իւր տեղեկած և բարեկամական յարաբերութիւնն ու քաղաքականութիւնը դեռ պահելու վրայ է Տաճկաստանի հետ:

Օսմանեան Պանքան այս շաբաթ օր վերջնական կերպիւ պայմանագրութիւն մը կնքեց և Մեծ Եւրոպայի գանձուց պաշտօնէին հետ, որով պանքան յանձնառու կ'ըլլայ 1873ի վիճառութեան մնացած 326 000 պարտատոմսերն իւրաքանչիւրը 235 ֆրանքի գնելու: Այս արժէթղոց վաճառումէն գոյացած արդիւնքն ալ Օսմանեան պանքային կայսերական գանձունը բաժնի վիճառութեանը՝ յառաջիկայ սեպտ. 1ին պայմանաժամը լրանալիք 2 միլիոն ոսկոյ հատուցմանը, և ուրիշ մէկ քանի փոքր հաշուց վճարմանը պիտի յատկացուի:

— Կը հաւաստեն թէ Պ. Նիսիմ Բաւոնտօ կոմսը, որն որ անցեալ շաբաթու Բարիզէն մայրաքաղաքս հասաւ, մտադիր է եղբի Բ. Դրան հետ բանակցութեան մտնել, Բուժէլի երկաթուղեայ գծերուն ամբողջ շինութեանը համար պայմանագրութիւն մը կնքելու:

— Կայսերական կառավարութիւնը հրաման ըրեր է որ բանակի զօրաց յապաղեալ ամսականներն վճարուի, այս հրամանը առջի օրուէն նախ թաշ Գըշլայի զօրքերէն գործադրութեան դըրուիլ սկսել է: Բանի մ'օրէն ալ քաղաքային պաշտօնաւորաց ամսականները պիտի ելնէ:

— Բերայի թաղապետական Ժողովոյն մէջ, Շիտակ ճաճան լայնեցելու և շակելու խնդրին ուշադրութեան առնուելով, կ'ըսուի թէ անդամին մէկը աղղու ընդգիմութիւն մը յառցեր է այդ որոշման դէմ, ինքը յիշեալ Շիտակ ճանքուն վրայ ունեցած տանը մէկ մասը, այդ որոշմամբ, կորնցնելու պարտաւորելով: Հաւարակաց շահուն քով անհատական շահուն նախապատուութիւնը այս դէպքին մէջ յայտնի կ'երևի:

— Նոր շինուելու վրայ գտնուած Ղալաթիոյ երկաթէ կամրջին քովերը հաստատուելիք նաւամատոյց տուպաներուն դիրքը, թէպէտ մէկ կողմէն համող շողեմաւորք մօտենալուն և անցորդներն դուրս հանելուն մեծ դիւրութիւն պիտի ընծայէ, սակայն միւս կողմէն կամրջէն մեկնելու ատենին մեծ դժուարութեան պիտի մատնուին: Ինչու որ նաւամատոյց տուպաները այն դիրքով պիտի հաստատուին որ եկող շողեմաւորք ուղղակի երկու տուպային մէջտեղը մտնելով պիտի կարենայ կենալ և անցորդներն պարպել, իսկ մեկնելու միջոցին բաւական տեղ յետուստ պիտի երթայ, վերջէն դառնալով ու պտոյտ մ'ընելով իւր խնաց ուղղութիւնը գտնելու համար: Կը յոռանք թէ այս անպատեհութեանն առաջը, նաւամատոյց տուպաներուն հաստատութիւնը ուրիշ աւելի դիւրին դիրքի մը փոխել կը տնօրինուի:

ՄԱՍՈՆԱԿԱՆ ԿՐՈՆԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄ

Մասոնական կրօնական համագումար. — Բարոյական զգացումը. — և Ընկերական ընթացքն ու նպատակը:

(Շար. տես թիւ 1885)

«Պիտի ըսեն. հալածանքէ դուրս շանանուս համար այս խորհրդական նշաններն և գաղտնիքները կը գործածենք, ինչպէս երբեմն հին քրիստոնեայները կ'ընէին: Այո՛, քրիստոնեայք զիրենք կը ծածկէին, ունէին քանի մը խորհրդական նշաններ, և վարդապետական քանի մը կէտերու վրայ համարձակ ամէն ժողովներու մէջ չէին խօսեր. բայց Մասոններուն սոսկալի գիշերասենեակը, ուրուագծուած թիւներն և անլուր երգումները չունէին: Սակայն, ե՞րբ և ո՞ւր տեսնուած է Մասոնները հալածելու և ձեռք ինկածը պաննելու կայսերական հրովարտակը: Ապաքէն, անցեալ դարու մէջ և քանի մը երկիրներ ոստիկանութիւնը զայրացաւ Մասոնութեան զինքը ծածկելուն դէմ, որմէ հասարակութիւնն արդարապէս կ'երկնէր գաղտնեաց հետեանքին վրայ անվտանգութիւն մը զգալով, բայց ո՞վ տեսեր է՝ խաչը կախուած Մասոն մը, չարչարուած և նախատակ եղած եղբայր մը, ինչպէս կը տեսնուէին քրիստոնէութեան առաջին դարերուն Հռովմի, Նիկիոյի, Կեսարիոյ, Թրակիոյ և այլ մայրաքաղաքաց հրապարակներուն վրայ:

«Քրիստոնէութիւնը, վրան հալածանք չելած, յայտ յանդիման արեգական իւր սկզբունքներովը կը փայլէր իսկ Յրանմասօնութիւնը ծագումն առած օրէն, առանց բնաւ մէկէն հալածուելու՝ զինքը կը ծածկէ: Քրիստոնէութիւնը, հալածանքը վերնալուն պէս, անմիջապէս ինքզինք երևան կը հանէր, և մանաւաճառ թէ բերանով խոստովանելը՝ քրիստոնէին արդարանալուն այն է ճշմարիտ քրիստոնեայ լինելուն պայման դրած էր քրիստոնէութեան հեղինակը, իսկ Յրանմասօնութիւնը վայելած քաղաքական ազատութեանն ու կառավարական թոյլատրութեանցը հակառակ՝ միշտ կը շարունակէ երթալ դէպ ի գաղտնապահութիւն: Ի՞նչ բան է կը վախնայ այս նորօրինակ երկիւղած դրութիւնը: Օ՛չ ապաքէն այսօր Գաղղիոյ, Պէլճիքի, Անգղիոյ, Ամերիկայի և ամէն աշխարհաց մէկ կ'ըմբաց և վարդապետութեանց սղատութիւնը չափազանց յառաջացած է: Եթէ Մասոնութիւնն անմեղ, պարկեշտ և բարեսիրտական ուղղբանց վրայ հիմնեալ դրութիւն մ'է, ի՞նչ կը շանակէ, որեմն, լուռ ըլլալն ծանր երգումներով անդամակցները կապել, ամենէն ազատամիտ և ազատասէր կառավարութեանց մէջն ալ միշտ յամառել ծածկուել: Եթէ ասոնց

դիտարկութիւնը միայն ընդհանուր կամ տիեզերական բարեկամութիւն մը հիմնել, և աղքատին հացը բնաւ չպակ- սեցունելէ, ինչ հարկ կայ՝ այնչափ խորհրդաբանութեանց, և գաղտնիք չհանելու զգուշաւորութեանց. եթէ մարդկութեան համար փրկարար է խորհուրդներն և վարդապետութիւններն ինչո՞ւ այնչափ միմիկ և թանձր ծած- կարան կը ձգեն անոնց վրայ, այնպիսի դարու և այնպիսի աշխարհաց մէջ՝ ուր ամէն վարդապետութեանց և աղանդոց ազատութիւն տրուած է: Ինչո՞ւ այս կերպով տղէտներուն իրաւունք պիտի տան հետեւողներուն՝ թէ այս Մասունու- թիւն կոչուած ընկերութիւնը սպա- նալից յեղափոխութիւն մը երևան պի- տի հանէ, ապա թէ ոչ, ինչո՞ւ ինք- զինք կը ծածկէ, և ծածկուելու ու ուխտեր և ծանր փորձեր կ'ընէ այնպի- սի ատեն՝ յորում ամենէն այլանդակ վարդապետութիւններն ալ չեն զգու- շանար երևան ելլելու:

Սակայն, չկայ այնչափ թանձր վարագոյր՝ զոր լոյսը երբեմն չպատուէ չանցնի. չկայ այնչափ սարսափելի եր- դումն, որ երբեմն չբռնաբարուի. չկայ այնչափ խորին գաղտնիք մ'որ մարդուս աչքն երբեմն չթափանցէ կամ գոնէ թափանցելու չջանայ: Ուրեմն Յրանմասունութեան գաղտնիքը դու- շակուած կրնայ ըլլալ մինչև հիմայ, և կամ վրան այնչափ ճշմարտաման կար- ծիքներ կրնան եղած ըլլալ, որ արտա- քին նշանաց բոլորովին հակառակն են: Այսպիսի իրաց երբ պաշտօնական դի- մակը սպիտակ կըլլայ՝ կենթադրուի՝ թէ դէմքը սև է, և փոխադարձաբար եր- բորպաշտօնական դիմակը սև ըլլայ՝ կեն- թադրուի թէ դէմքը սպիտակ է, և շատ անգամ ենթադրուածը ստուգու- թիւն կ'ըլլայ:

Յրանմասունութեան հրապարակու- կան կամ ըստ մասնէ երևելի լեզուն կը դաւանի Աստուծոյ էութիւնը, և կան- ուանէ զայն մեծ ճարտարապետ Խեղճի: Բայց կան ապուշ և անխորհուրդ Մա- սուններ՝ որ այս ստորագրելիքը իրենց իմաստին յարմար մեկնելով կ'ըսեն՝ «Թէ ցլաս մը չկայ այս անունով մէկը դաւանել տիեզերքի մէջ, զի խիստ ընդհանուր անուն մ'է այս, զոր ամէն մարդ, մինչև իսկ Աստուծոյ չհաւա- տացողներն ալ կրնան ընդունիլ»: Լը Մծնա Մասնիկ: Ուրիշ մ'ալ ըսած է. «մենք մեզի քահանայ, մենք մեզի աստուած ենք»—աստուած բառը բան մը չնշանակէր: Եւ երբ Հենրիկոս Մարթէն անուն մէկը 1866 թուականին, Սիէլլը պարերականին մէջ դիտու- թիւն ըրաւ՝ թէ—Մասունութիւնը աստուածեան ընկերութիւն է, որոյ անդամներն աստուծոյ գործաւորներն են—և թէ մեծ ճարտարապետ տիեզե- րաց տիտղոսը ծրագրէն դուրս հանելն բուն իսկ Յրանմասունութիւնը ընչէնէ— աղմուկ հանեց, և աղգային ժողովոյ

մէջ իւր պաշտօնակիցը, Ֆ. Յիրսոն, զինքը—մոլեռանգ աղանդաւոր, խղճի ու կարծեաց ազատութեան թշնամի— կոչեց: Այս է ահա Մասուններուն վար- դապետութիւնը Աստուծոյ գոյութեան և անոր ստորագրելացը վրայ:

Շարունակելի

ՇԱՏ ԱՌԱՆ ԿԱՐԻ ԳՈՐԾԻՔՆԵՐ

Ս. Մ. Մինասեան և ընկերք կը ծանուցանեն արգոյ հասարակութեան, որ ձեռքերին գտնուած չորս հարիւ- րէն աւելի զանազան կարի գործիքներ աս ամառուան եղանակին բոլորն ալ ծախելու համար սովորական գիններէն շատ աժան պիտի տան. գործիքներուն տեսակներն են

«Լիթըլ վանձէր» — երկու թելով ան- քակ կար կարող ձեռքով կը գործէ, ընտանեաց խիստ յարմար ու գինը ե- րեք լիւրայ է:

«Սինկէր» — «Յաւիլի» — կոչուած ոտքով կը գործէ — երկու թելով անքակ կար կարող — ընտանեաց և դուրսի կար կարողներու խիստ յարմար, գինը խիստ աժան:

«Սինկէր» — Միջին — աւելի զօրաւոր- դուրսի կար կարողներու համար մէկ հատիկ գործիք է, գինը սովորականէն վար:

«Սինկէր» — Թիւ 2 — մեծ և զօրաւոր գործիք մ'է երկաթէ պատուանդան ունի, երկու թելով անքակ կար կը կա- րէ. քաղվիր, չուխա և այլ ամեն տե- սակ թանձր կտաններ կարելու համար մէկ հատիկ է: ամեն հաստութեամբ կաշի շատ դիւրութեամբ կը կարէ, որով կօշկակարներու համար ուրիշ գործիք ներէ աւելի պիտանի է, գինը խիստ աժան:

«Հաու» — Թիւ 1 — ոտքով գործելու և երկու թելով անքակ պատուական ամեն տեսակ կար կը կարէ հետը դա- նազան մանր գործիքներ ունենալով ըն- տանեաց համար խիստ պիտանի ու գինը չափազանց աժան է:

«Հաու» — Թիւ 3 — մեծ և զօրաւոր գործիք դերձակներու և կօշկակարնե- րու անհրաժեշտ և գինը ուրիշ տեղ ծախուածէն աւելի աժան է:

«Լիխաս Հաու» — Թիւ 3 — մեծ և զօ- րաւոր գործիք—դերձակներու և կօշ- կակարներու շատ յարմար—շատ աժան կը ծախուի Ղալաթիա Մինասեանի մա- ղազան:

Ամէն ջանք և միջոց ի գործ պիտի դրուի յաճախողները գոհ ընելու—ձե- րի դաս կը տրուի—գիններէն մեծ զեղջ պիտի ըլլայ—ասեղ և ուրիշ պէտք ե- դած բաները խիստ աժան և բոլոր վե- րոյիչեալները կը ծախուին Ղալաթիա Ենի ճամիին դուռը Մինասեանի Ամե- րիկեան վաճառատանը մէջ:

Ամառուան համար բարակ ֆանէլա աղիւ շապիկներ շատ աժան գներով կը ծախուին Ամերիկեան վաճառատու- նը:

Սեպտ. 20

ՏՕԲԹԷՕՐ Կ. ՃԵՐԱՀԵԱՆ

Իւր բժշկական արուեստին ուսումը Բարիզի մէջ առած և բժշկութեան վկայականն ստացած ըլլալով, այժմ մայրաքաղաքս հասած և իւր բնակու- թիւնը հաստատած է ի Պէշլեթաշ, ուր թրամվէյի կայարանին դէմը յատ- կապէս վարձած սենեակներուն մէջ պատրաստ է ամեն առաւօտ ժամը 11-ն մինչև 3, ամեն տեսակ հիւանդու- թեանց համար, ձրի հիւանդ ընդու- չիլ, ճէն վերջը իրեն ներկայացող հի-ւանդներն այցելագնով նայելու պոյ. մանաւ: Ներքին հիւանդութիւններէն զատ, Յրէնկի և այլ այս տեսակ ախտերու դարմանին համար ալ մաս- նաւորապէս աշխատած ըլլալով, այդ հիւանդութենէն բռնուող ախտաւոր- ներն ալ կրնան ամենայն վստահու- թեամբ առ ինքն ներկայանալ:

ՏՕԲԹԷՕՐ Բ. ՄԻՆԷՃԵԱՆ

Պատիւ ունի ծանուցանել ար- գոյ հասարակութեան որ իւր բնա- կութիւնը հաստատած է իւսկիւ- տար, Սելամաթ, Ուղուն քաղաք- ընմ ճատտէսի թիւ 20 տունը, ուր պատրաստ է ամեն ուրբաթ օր ժամը 3-էն մինչև 6 ձրի հիւանդ- ընդունել:

Օգոս. 18

ՏՕԲԹԷՕՐ Մ. ՓԱՓԱՋԵԱՆ

Իւր բնակութիւնը հաստատած է ի Ղալաթիա, Հայոց եկեղեցւոյ փողոց թիւ 12 տունը, ուր պատրաստ է ամեն օր մինչև կէս օր հիւանդ ընդունիլ, և երեքշաբթի օրերն ալ ձրի դարմանել:

Մեծարգոյ Տօթէօր Գ. Ճիւլլէնեան փարիզի ատամնաբոյժը, որ արդէն ցա-ւոտ և փտած ակուաններու բժշկութեան դարմանի և նոր ակուայ շինելու մասին մինչև ցարդ ունեցած յաջողակութեամբ ծանօթ է մայրաքաղաքիս հասարա- կութեան, իւր տունը փոխադրած է այժմ Պէշլեթաշ Գէօյ-իչի, Գարանֆիլ Պաքալ փողոցը թիւ 67, ուր ամեն օր կ'ընդունի իրեն դիմողները:

Հարկ կը համարի նաեւ ծանուցա- նել որ գործով դիմող անձանցմէ զատ ուրիշ անձինք գործատուին ընդունելու չ'ընեն ժամանակը, պարապ տեղը ժամավաճառ չ'ըլլալու համար:

ՏԷՐ ԵՒ ՊԱՏԱՍԻԱՆԱՏՈՒ ՕԳՄԷՆ ԽՕՃԱՍԱՐԵԱՆ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ Օ. ԽՕՃԱՍԱՐԵԱՆ